

purgatio agitur. Agitur aliquando secundum solam severitatem, aliquando secundum solam pietatem, aliquando secundum moderationem utriusque, ut miseratio ipsa non sit sine nonnulla severitate nec severitas sine miseratione. Siquidem in igne purgatorio est intolerabilis afflictio sine totius consolationis remedio. In voluntaria satisfactione est afflictio cum multiplici consolatione. In lavacro regenerationis plena emundatio nihil habens afflictionis. Prima purgatio agitur per incendium, secunda per flagellum, tertia per lavacrum. Per incendium purgatorii ignis scoria peccati excoquitur, per flagellum satisfactionis palea peccati excutitur, per lavacrum regenerationis peccati macula absque pœna diluitur. Sunt multi qui in extremis veraciter pœnitent, sed morte præventi tempus satisfaciendi non habent, et his quidem in eorum peccatis quod iniquitatis et impietatis est ad veram eorum pœnitentiam remittitur, quod vero turpitudinis et impuritatis purgatorio igne excoquitur. Ex his dictum intellige quod in Psalmo habes: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates!* (Psal. xxxi.) Alii cum magna devotione ad confessionem veniunt, et cum omni studio et sollicitudine satisfactionem exsolvunt, et turpitudinem suam charitatis operibus et virtutum varietate obducunt. Fit itaque in eis

A quod alias legis, quod *Charitas operit multitudinem peccatorum* (1 Petr. iv). In his adimpletur prophetica illa sententia: *Beati quorum tecta sunt peccata* (Psal. xxxi). Multi post multa flagitia, et blasphemias, de Judæis vel gentibus venientes in Christo regenerantur, quibus tamen pro præteritis malis nihil satisfactionis injungitur, quia renatis in Christo de anteactis malis nihil imputatur. Pro ejusmodi quolibet puta esse dictum: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum* (ibid.) Et sunt nonnulli qui tam profunde et intime pœnitent, et tanto devotionis ardore in ipsa sua pœnitentia fervent, et tantum de Domini pietate præsumunt, ut hoc ipsum eis ad peccatorum suorum expiationem sufficiat, et Dominum sibi per omnia placabilem reddant. Testatur hoc ipsum tam sero pœnitens ille evangelicus latro, qui statim audire meruit: *Hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xxiii). Ejusmodi quilibet in eorum meritum quibus a Domino non imputatur peccatum, sed dimittuntur eis peccata multa quoniam diligunt multum. In his igitur quæ jam diximus luce clarius videtur quod per Psalmistam audimus: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata* beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.

TRACTATUS

DE JUDICIARIA POTESTATE IN FINALI ET UNIVERSALI JUDICIO.

In regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix). Ecce audivimus quid Veritas ipsa apostolicis viris promittat. Sed audiamus adhuc quid alio loco dicat: *Qui non credit, inquit, jam judicatus est* (Joan. iii). Ex hac, ni fallor, gemina Scriptura oritur illa sententia, quod quatuor ordines sunt eorum qui ad illud tremendum judicium veniunt. Nam ex illa prima sententia colliguntur ordines tres, judicaturi, judicandi et salvandi, judicandi et damnandi. His tribus juxta aliam sententiam quartus ordo adjungitur, judicati et damnati. Sed si hujusmodi idcirco judicati dicuntur, quia eorum damnatio certa habetur, non satis video cur istis quatuor, quos jam diximus, quintum ordinem non annumeremus. Nam parvulorum statim post baptismum morientium tam est certa salvatio quam non credentium certa damnatio, nisi forte his qui nil proprii meriti unquam habuerunt velit quis summum perfectionis gradum attribuere, et judicantium ordini annumerare. Sed dico: Si quidam qui in hac adhuc vita sunt jam judicati dicuntur, illi qui jam sententiam suæ damnationis acceperunt cur non multo rectius jam judicati dicantur? Non enim soli illi qui non credunt statim post mortem ad inferna descendunt. Si quis autem contenda illos solos ante generale

C judicium ad inferna descendere, illud saltem non audebit negare, omnes videlicet in exitu animæ vel bonam vel malam sententiam accipere, et unumquemque vel ad supplicium, vel in refrigerium ire. Sed puniendi quidem atque salvandi eo ipso quo puniuntur purgantur. Unde et ignis ille purgatorius dicitur per quem in eis peccati rubigo consumitur. Qui autem puniuntur et purgantur eo ipso agnoscunt se ipsos ad salutem reservari, quo se videant paulatim ab omni labe mundari. Cæteri vero eo ipso sententiam suæ damnationis agnoscunt, quo nullum purgationis remedium accipiunt. Quorumlibet igitur mortuorum salvatio seu damnatio, quamvis sit incerta apud nos, videtur tamen certa apud illos. Si ergo recte jam judicati dicuntur qui necdum meritorum suorum retributionem acceperunt, quare non multo magis illi qui jam receperunt, et salvationis vel damnationis suæ sententiam certissime, ut dictum est, agnoverunt? Qui ergo sunt illi qui ab apostolicis viris dicuntur judicandi? Si dicimus quia soli illi qui in Salvatoris adventu vivi inventi erunt, et nondum ullam retributionis suæ sententiam acceperunt, Joannis nobis in hoc sententia contradicit, qui in Apocalypsi sua scribit: *Et dedit, inquit, mare mortuos qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos qui in ipsis erant, et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum*

(Apoc. xx). Ecce audis quoniam mors et infernus A viderunt conscientias malorum. Cur ergo non dederunt mortuos quæ erant in ipsis, ut secundum opera eorum judicaretur de singulis. Tu forte illos solos in illo extremo examine judicandos putabas, quorum salvatio vel damnatio exstat incerta. Sed quorum, quæso, damnatio certior est, quam spirituum malignorum? Sed quid de illis dicit Apostolus: *An nescitis quia angelos judicabimus? (I Cor. vi.)* Ecce dicuntur judicandi, qui tamen juxta aliquid recte dicuntur judicati. Vide ergo ne forte similiter et illi qui jam dicuntur judicati, recte dicantur et adhuc judicandi. An forte idipsum tibi quæris adhuc amplius probari? *Fulgebunt justi, et tanquam scintillæ in arundinetis discurrunt, judicabunt nationes (Sap. v.)*. Quid apertius? Judicabunt nationes. Nonne hi sunt qui non credunt, et idcirco jam judicati sunt? Videntur itaque omnes aut judicaturi, aut judicandi, et de judicandis quidem alii salvandi, alii autem damnandi. Videntur itaque in illo futuro judicio tres ordines tantum esse. Quomodo ergo quatuor, vel potius quinque? Ut autem de cæteris taceam, ut quid vel illi iterum judicantur quorum damnatio non dicam prænoscitur, sed jam inchoata rectissime creditur? Quo autem modo apostoli eos judicabunt qui ab eis absque dubio judicandi sunt? An forte dicturi sumus quia hoc sit apostolos judicium facere damnandis quia damnandi sunt, salvandis quia salvandi sunt? Sed quid magni erit dicere hoc illis quia damnandi erunt; illis, inquam, qui damnationis suæ sententiam cognoverunt, seu etiam exceperunt? Sed forte dicis, quia hoc est apostolicos viros inferiores quosque judicare ex inspectione conscientiarum singulorum quam juste isti salventur, illi damnentur discernere. Quomodo enim creditur Deus in illa die manifestare abscondita tenebrarum, nisi quod absque dubio revelabit intima et occulta conscientiarum? Non erit itaque illud judicium in altercatione sermonum, sed manifestatione cogitationum: *Testimonium, secundum Apostolum, reddente singulis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die cum judicabit Dominus occulta hominum (Rom. ii.)* Sed præcui dubio ad inspectionem mutuarum conscientiarum sicut palam erit apostolis quam recte reprobi damnentur, sic palam erit reprobis quam recte apostoli glorificentur. Sicut ergo apostoli dicuntur judicare reprobos, cur non recte et reprobi dicantur judicare apostolos? An forte dicturi sumus, quia boni vident conscientias malorum, sed mali non vident conscientias bonorum? Sed si boni quique mutuo conscientias alterutras conspiciunt, cur juxta prædictam judicandi rationem non se invicem judicabunt? Sicut ergo inferiores a superioribus, sic superiores judicabuntur ab inferioribus. An forte perfectiores videbunt conscientias inferiorum, inferiores vero non videbunt conscientias perfectorum? Sed si superiores quique videbunt conscientias inferiorum, boni utique omnes

videbunt conscientias malorum. Cur ergo non dicuntur judicare reprobos quilibet electi quemadmodum et apostoli? Sed si ad majorem eorum confusionem patebunt omnibus conscientiarum malorum, cur non æque ad majorem eorum gloriam pateant omnibus conscientiarum bonorum? Quomodo ergo non se invicem judicabunt qui se invicem exterius interiusque videbunt? Quid ergo quasi pro magno apostolis promittitur, cum eis a Domino dicitur: *Sedebitis et vos judicantes duodecim tribus Israel.*

Ex hac itaque sententiarum perplexione, ut arbitror, patet in his omnibus sub quanto involucro veritas latet. In primis itaque sciendum est quod aliter consideratur judicium secundum hoc quod versatur in sola cogitatione, aliter secundum hoc quod exercetur in opere. Illud est præscientiarum, istud, ut sic dicam, experientiarum. Illud cognitionis, istud executionis. Illud est præsentis vitæ, istud vitæ futuræ. Illud itaque judicium quod dicitur præscientiarum, non impedit illud in quo est executio sententiarum. Istud ergo quod est præsentis vitæ non tollit illud quod est vitæ futuræ; imo si illud non esset futurum, istud esset nullum. Si igitur consideres judicium præsentis Ecclesiarum secundum modum hujus vitæ, invenies ordines quatuor, vel potius quinque. Nam, exceptis his quos novit in locum judicium assurgere, certa est de quorundam damnatione, certa de quorundam salvatione, et de quibus certam sententiam non habet, novit alios ad vitam, alios ad mortem pertinere. Quantum autem ad ultimum futuræ vitæ examen, tres ordines tantumveniunt. Alii autem judicant, non autem judicantur; alii vero judicantur et salvantur; alii judicantur et damnantur. Jam vides, ut arbitror, quam recte dicantur adhuc judicandi illi etiam qui jam dicuntur judicati. Judicium siquidem quod in præsentem prænoscitur, in futuro irrogatur. Sed illud forte erit adhuc aliquibus mirabile, quod illi qui post mortem retributionem pro meritorum suorum qualitate receperunt, adhuc ad judicium venturi, et pro suis meritis judicandi sunt, maxime illi qui damnationis suæ sententiam et agnoverunt et acceperunt. Sciendum itaque est quod judicium aliquando est secundum partem, aliquando secundum plenitudinem. Secundum partem est, quod fit de sola sententiarum qualitate, non autem de ejus quantitate. Tale est judicium præsentis Ecclesiarum. Nam qualitatem sententiarum (utrum videlicet damnandi vel salvandi sunt) de quibusdam novimus, sed quantitatem suppliciorum in hac vita vel unius alicujus damnati scire non possumus. Sed illud utique judicium quod mortem hominis sequitur non solum in qualitate, sed etiam in quantitate juxta meritorum modum dispensabitur. Moderabitur autem retributionum quantitas et secundum multitudinem, et secundum magnitudinem. Secundum multitudinem, ut ubi fuit multiplex culpa, ibi sit et multi-

plex poena. Secundum magnitudinem, ut in uno quoque genere peccandi, ubi fuerit culpa major, ibi sit et poena intensior. Judicium itaque hujus vitæ videtur uniforme; nam est, ut jam diximus, de sola sententiæ qualitate. Illud autem quod datur in hominis morte videtur esse multiforme, non tamen omniforme. Nam quamvis modificetur secundum totam vitam hominis, non tamen secundum totum quod est hominis. Quamvis enim unusquisque in morte accipiat prout gessit in corpore, recipit tamen in anima sola, non autem in anima simul et corpore. Vide ergo quid sit inter istud secundum et illud tertium ultimumque judicium. Istud quod fit in uniuscujusque morte, et illud quod futurum est in communi omnium resurrectione. Istud, ut dictum est, fit de tota vita hominis, non tamen secundum totum quod est hominis. Illud autem ultimum judicium erit de toto, et secundum totum. Istud fit cum aliquibus et coram aliquibus, illud fiet simul de omnibus et coram omnibus. Vide quam recte confunditur coram universis, qui hic non timuit offendere Dominum universitatis. Vide quam recte glorificatur coram omnibus, qui Dominum universitatis glorificavit in omnibus. Vide quam recte caput perditionis coram omnibus dejectionis suæ ignominiam suscipit, qui a principio omnium dejectioni insudavit. Attende autem illud ultimum judicium quam sit congruum, vel ut sic dicam necessarium. Sæpe divina judicia quasi injusta reprehendimus; sæpe contra ejus flagella murmuramus. Ibi, judicantibus apostolicis viris, propalabitur coram universis quam justus Dominus in omnibus viis suis et sanctus in omnibus operibus suis. Erit itaque ultimum illud judicium usquequaque plenissimum, ita ut sufficienter respondeat conscientis singulorum, simul et omnium. Erit ergo omniforme quod ad omnia poterit satisfacere. Primum itaque dicatur uniforme, secundum multiforme, tertium omniforme. Primum autem et secundum judicium sunt secundum partem, solum vero tertium erit secundum plenitudinem. Nam quamvis secundum sit multo plenius primo, tertium tamen erit incomparabiliter plenius illo. Sicut itaque primum exigit secundum, sic secundum exigit tertium.

Restat solum illud quærere, quis sit ille judicandi modus qui apostolis promittitur, cum dicitur: *Se debitis et vos judicantes duodecim tribus Israel, vel illud: Judicabunt sancti nationes et dominabuntur populis* (Sup. III). Videamus itaque quid Joannes de hoc judicio dicat cum in Apocalypsi sua scribat: *Et vidi, inquit, mortuos magnos, et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt, et alius liber apertus est qui est vitæ, et judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum* (Apoc. XX). Quid intelligimus per hos libros, nisi singulorum conscientias? Apertio igitur librorum, manifestatio conscientiarum. His libris inscribitur quidquid ab eis memoriter retinetur. His libris quasi scriptum tenetur quidquid ab eis

A plena intelligentia comprehenditur. In aliis itaque hujusmodi libris continentur merita humana, in aliis vero etiam judicia divina. In illis qualitas actionum, in istis qualitas etiam retributionum. Unusquisque enim in corde suo quasi scriptum gerit unde sua cum conscientia accusat, vel defendit. Qui autem divinæ contemplationi assistunt, qui in libro Sapientiæ quotidie legunt, velut in cordium voluminibus transcribunt quidquid jam perspicua veritatis intelligentia comprehendunt. Quid itaque sunt judicandorum conscientiarum, nisi quædam, ut sic dicam, actiones scriptæ? Quid vero sunt judicantium corda divinitus in omnem veritatem edocta, nisi quædam quasi canonum decreta? Ex hac gemina Scriptura omnis sententia trahitur, unde judicandorum quilibet damnatur, vel absolvitur. Judicandos itaque nihil aliud est actionum suorum libros coram iudicibus aperire, quam conscientias illis non posse abscondere. Nihil vero aliud est iudices in hujusmodi codicibus legere, quam conscientiarum occulta manifesta visione penetrare, et quo quisque merito polleat, vel sordescat, indubitanter agnoscere. Iudices autem coram iudicandis decretorum suorum libros aperire, est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quæ ad iudicii rationem spectant revelare. Judicandi vero, dum in hujusmodi quasi canonum decretis legunt, retributionis sententiam, sententiæque rationem quam quisque meretur inveniunt. Hujusmodi itaque scripturam legere, hoc erit eis iudicii sententiam accepisse. Hoc autem erit apostolicos viros judicandorum quemlibet iudicare, dandæ sententiæ rationem oculis eorum ingerere. Certe si haberem aurem apertam ad verbum cordis sicut habeo ad verbum oris, posses utique me sola cogitatione de tuis quæ velles secretis docere. Docenda namque cogitare hoc esset docere, et docenda cogitantem intellexisse, hoc esset discenda didicisse. Omne autem quod a sensato dicitur prius cogitatur quam dicatur. Proposita igitur quæstione solutionem cogitare, hoc esset quæstionem solvere si possemus mutuas cogitationes tenere. Ecce quam facilis doctrina esset si aurem apertam haberemus ad alieni cordis cogitatum, quanto magis si ad ejus sensum oculum haberemus apertum? Attende quæ dico. Aliud est videre cogitatum, et longe aliud videre sensum. Multa habeo in cognitione quæ modo non habeo in cogitatione. Et innumera sunt de quibus certam et promptam sententiam teneo, de quibus modo nil cogito. In hujusmodi autem, cum placuerit, possum sensum meum videre, et in considerationem adducere. Quod agitur in corde meo, hoc, ni fallor, et in tuo. Si igitur possem videre cor tuum quemadmodum videt seipsum, ex sola sæpe contemplatione sensus tui posset ipse trui ignorantia cordis mei, et quod nunc agitur verbo oris, tunc ageretur verbo cordis. Quid est enim cordis dicere, nisi sic sentire? Verbum itaque cordis sententia

intelligentias (4). Judicantis itaque sententiam ad A
cordis ejus inspectionem vidisse et intellexisse, hoc
est judicium dedisse et accepisse. Nonne in ultimo
illo examine judicandorum conscientia etiam ta-
cendo profitebitur coram judicatoribus: talis et talis
est culpa mea? Nonne judicantium intelligentia
coram judicandis etiam tacendo protestabitur, quo-
niam pro tali et tali culpa debetur talis et talis
pœna? Quæ est enim ista confessio vel attestatio,
nisi mutua ad alterutrum conscientiarum vel intel-
ligentiarum revelatio.

Miraris fortassis qui hæc audis. Audi adhuc unde
amplius mireris. Certe, si possemus mutuos sensus
in alterius cordibus alternatim legere, possent te
centum homines sub uno eodemque tempore de
diversis quæstionibus consulere et responsum ac-
cipere. Nonne idem esset cuique propositæ quæstio-
nis solutionem accepisse, et certam sententiæ tuæ
veritatem in corde tuo legisse? Nil itaque obstat
ultimo examine uno etiam quolibet judicante di-
versos diversis de causis diversas sententias simul
et sub eodem momento accipere. Alioquin quomodo
duodecim homines, duodecim tribus Israel pote-
runt judicare, nisi forte putes eos in hoc negotio
multa tempora expendere? An forte quia multi sunt
qui in numerum judicantium concurrunt putandi
sunt inter se officium dividere, et tali modo vel
ordine negotium accelerare? Sed quantulus, quæso,
numerus judicantium in comparatione judicandorum?
Sed cur de rebus invisibilibus non credimus
quod in rebus visibilibus similitudinis attestatio-
ne probamus? Certe si multarum quæstionum
solutiones scriptæ essent in uno tomo, et coram
multis inspectoribus explicaretur, et a diversis
per diversas quæstiones legeretur, sub uno eodem-
que momento posset simul et sub eodem tempore
diversis ad diversa satisfacere, et nodos dubi-
tationum dissolvere. Cur ergo non credatur
charta incorporea digito Dei inscripta hoc posse
præstare oculis incorporeis, quod charta corporea
digito humano exarata præstare probatur oculis
corporeis? Dicis ad hæc fortassis: Ecce concedamus
unum eundemque judicem multis pro singulis
causis juxta ostensæ similitudinis rationem sub
eodem temporis momento posse satisfacere. Sed
nunquid æque concedendum est unum eundemque
hominem posse simul et semel pro omnibus quæ
gessit et rationem reddere, et pro singulis sententiam
retributionis accipere? Nam testimonium habemus
ex Evangelio: Quia oportet nos rationem reddere
etiam pro omni verbo otioso (*Matth. xii*). Sed si
credimus nos de singulis verbis vel factis, cogitationi-
bus, voluntatibus sigillatim et succedenter respon-
dere, quot, quæso, tempora oportet in ejus examina-
tione expendere quem constat, ut scribitur, non-
gentos annos, et eo amplius vixisse? Sed miramur
quaque, vel etiam minime credimus quæ experti

non sumus. Miramur utique utpote qui interim alie-
nas conscientias non videmus, et proprias non nisi
palpando, nec nisi ex parte cognoscimus. Certe, si
contingit quempiam quemlibet domum inter densas
nocturni temporis tenebras intrare, potest multa
eorum quæ ibi latent etiam palpando deprehendere.
Sed si alius supervenerit et cum lucerna intrave-
rit, cogita quam multa sunt quæ potest sibi et aliis
sub uno et simplici aspectu ostendere, non solum
eorum quæ vix potuit per multa tempora palpando
cognoscere, sed et eorum quoque quæ nullo modo
posset palpando deprehendere.

Ut enim de cæteris taceam, quando inter album
et nigrum, inter formosum et deforme palpando
discernere poterimus, quod ad lumen lucernæ sub
B primo statim aspectu dijudicamus? Quid autem sunt
perfectorum corda divinæ sapientiæ splendore illu-
strata, nisi luminaria accensa? De his lucernis Do-
minus minatur ubi per prophetam loquitur: *In tem-
pore illo scrutabor domos Hierusalem in lucernis*
(*Soph. i*). Hierusalem idem sonat quod *visio pacis*.
Domos itaque Hierusalem sunt conscientiæ securæ:
nam hæc sunt quæ videntur internam pacem habere.
Quid igitur fiet de domibus Babylonis quando domus
etiam Hierusalem scrutandæ sunt cum lucernis?
Quid erit de conscientiis turpibus et desperatis, si
confidentia præsumptio tollitur etiam male securis?
Domos itaque Hierusalem a Domino perscrutandæ
perhibentur, quia in illis etiam conscientiis quæ
C securæ sibi videbantur nihil occultum, nihil indiscus-
sum relinquetur quod a veritatis lumine non argua-
tur. Hoc autem domorum scrutinium cum lucernis
se Dominus facturum perhibet, quia latebrosarum
etiam cogitationum vel voluntatum judicium, ille-
rum utique ministerio faciet, quos summa veritatis
intelligentia ad omnis iudicii examen intime illumi-
navit. Splendor ergo quidam divini luminis de per-
fectorum cordibus radiabit, qui unicuique universa
quæ in corde suo bona vel mala latebant, manifesta
visione denudabit. Cogita igitur quomodo nunc ad
hujus corporeæ lucis infusionem eorum quæ in domo
sua sunt statim omnia circumspicit, et non solum
quantitatem, sed qualitatem rerum sub uno et sim-
plici aspectu deprehendit. Constat autem lucem
D illam incorpoream, multo præstantiorem, multo
efficaciorum in genere proprio, quam ista sit vel
esse possit in genere suo. Parum itaque est quod
dixi quod radius ille incorporeus plene demonstrat
singulos sibimetipsis, imo et sibi et aliis. Videmus
quomodo ad primum radium emergentis solis omnia
quæ omnium oculis cæca nox abduxerat, iterum om-
nium oculis reddat, quomodo statim omnia pateant
quæ prius latebant. Vix adhuc montium cacumina
lucis radium suscipiunt, et jam ex luminis reverbera-
tione quam in valles refundunt, omnia quæ ibi
sunt, omnia quæ ibi fiunt omnibus patefiunt. Sic
utique, sic summi et perfecti viri perpetua stabili-

(4) Deest hic aliquid.

tate fundati, stupenda sublimitate magnificati et vere montes æterni, radium divinæ sapientiæ immediate suscipiunt, et ex suscepta, ut sic dicam, reverberatione quam circumquaque diffundunt, omnia, quæ pro judicii ratione manifestari oportet, sub temporis momento in locum adducunt. Hinc est illud quod audis in Psalmis : *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis (Psal. LXXV)*. Jam, ut arbitror, ex parte perpendis ista illuminatio a montibus æternis quam sit absque omni ambiguitate mirabilis. Nam ex illo divini splendoris lumine quod immediate suscipiunt ad inferiora refundendo judicandorum quibuslibet tam meritorum quam retributionum qualitatem haud dubia visione ostendunt. Certe nos qui in hac adhuc vita sumus cum aliquos illustrare volumus, multos ad idem, sed diversos ad diversa sub uno eodemque tempore illuminare non possumus. Sed, si non possumus simul et sub eodem tempore erudire diversos ad diversa, quanto minus unum eundemque ad multa multumque diversa? Cogita ergo quam sit mirabilis illuminatio illa ubi sub una visione in multitudine maxima singulorum quilibet simul et semel illuminatur ad innumera. Sed istam mentis dilatationem qua ad tam multa sub una visione comprehendenda in Dei lumine dilatatur animus humanus, quia per experientiam interim probare non possumus, difficile credimus. Hic illud occurrit quod venerabilis papa Gregorius de beato Benedicto scribit (lib. II *Dialog.*, cap. 35). Refert siquidem de illo quod quodam tempore, dum nocturnis insisteret orationibus, subito *fusa desuper luce totus mundus quasi sub uno solis radio collectus ante ejus oculos est adductus. Sed audiamus quid ipse Gregorius ad hæc velut exponendo adjungit : « Quod autem, inquit, collectus mundus ante ejus oculos dicitur, non cælum et terra contracta est, sed videntis animus dilatatus. » Si igitur animus in hoc adhuc mundo positi in Dei lumine tantum dilatari potuit, qui mortali carne circumdatus, et sub hujus vitæ statu eatenus constitutus fuit, quid de illo futuræ vitæ statu credere debemus ubi alterutras conscientias mutuo videbimus? Sed si ad corporeæ lucis infusionem innumera possunt sub uno aspectu cadere, quanto magis ad illam incorporeæ lucis infusionem credendum est incomparabiliter plura posse comprehendere sub una et simplici visione? Si igitur juxta proprietatis suæ similitudinem deus incorporeæ luci quod experimento probamus de luce visibili, nescio quid impediatur ultimum illud judicium sub omni celeritate fieri. An forte hoc ipsum Dominus per similitudinem exprimere voluit cum dixit : *Sicut fulgur exit ab oriente et**

A paret usque in occidentem, sic erit adventus Filii hominis? (Matth. xxiv.) Fulgur certe cum paret, subito apparet, et sub omni celeritate disparet. De illa itaque luce quæ malorum conscientias detegit, et quales qualia mereantur ostendit, nunquid credere oportet quod subito illis appareat et subito dispareat, quamvis memoria eorum quæ viderint omnino non pereat? Non enim sine causa fortassis adventum suum fulguri potius quam radio solis comparavit : nam et ipse ab oriente usque in occidentem pertingit, sed fulgur nunquam nisi ad modicum apparet; nam de radio solis multo aliter accidere solet. Apparebit itaque sicut fulgur, et ab oriente in occidentem attingens a fine usque in finem, ut sub miranda celeritate omnia quæ ubique terrarum sunt, erunt, vel fuerunt, proferat in lucem, et quantum spectat ad judicii rationem omnia simul et semel prodeant ad manifestationem : *Omnes, inquit Apostolus, resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, etc. (I Cor. xv)*. Qui poterit omnium corpora sub tanta festinatione reparare, nunquidquam sub eadem celeritate non poterit omnium corda ad quæcunque voluerit in quantum placuerit illuminare? Si tantæ claritatis radium qualem superius designavimus de virorum apostolicorum cordibus radiare non putamus, quid de illo corde dicturi sumus in quo habitat candor ille lucis æternæ, in quo absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ, in quo habitat plenitudo illius luminis quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Nemo utique fidelium est qui dubitare audeat lucem ad omnia sufficientem de Christi corde posse radiare, et, quod consequens est, nemo qui negare præsumat tantæ illustrationis radios viros apostolicos immediate suscipere, et in alios refundere, ut constet quod scriptum est : *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis*. Erunt itaque absque dubio apostolici viri præ hominibus cæteris, imo et præ omnibus spiritibus malignis, non solum veritatis intelligentia perspicaciores, sed et potestatis prærogativa supereminetiores, in tantum ut cæterorum omnium nemo omnino possit eorum vel sententiam refellere, vel violentiæ resistere. Nam et tortores dæmones qui prius homines traherant ad tormenta, jam versa vice juxta decreta judicantium hominum disponentur per loca pœnalia. Ecce jam apparet, ut arbitror, quæ sit illa judiciariæ potestatis prærogativa apostolicis viris ab uno omnium Domino collata. Ecce quæ prius putabatur nullius esse momenti tantæ sublimitatis inventa est, quanta a minus eruditis vix poterit credi.

TRACTATUS DE SPIRITU BLASPHEMIÆ.

Quæ in Evangelio leguntur de spiritu blasphemæ, obscura, ut dicitur, et perplexa sunt valde. Expetis autem et expectas audire ex me quid sentiam inde. Sed periculosa præsumptio de suo ingenio præsumere, quod præclarissima ingenia non intactum,

sed indefinitum reliquerunt. Solius Domini est certe quando, et cui voluerit, ejusmodi revelare. Ut autem verum fatear, videtur mihi durum valde petitioni tuæ omnino deesse. Super hoc igitur involucro si videtur aliquid, quærendo, non definiendo loquamur.